

JURAJ DVORSKÝ, *Od naratívnej gramatiky k interdisciplinarite naratívu,*

Ružomberok 2017, Katolícka univerzita v Ružomberku, 194 s., ISBN 9788056104286

Přibližně od 70. let 20. století začínají pojmy „naratív“ a „narativita“ pronikat do širšího spektra disciplín. O naratívu se dnes hovoří nejen v souvislosti s prózou a epikou, ale také s lyrikou, malířstvím či filmem. Zároveň tyto teoretické debaty opustily prostředí ryze fiktivních diskurzů a naratív se poté stal předmětem bádání například v mediálních studiích nebo v kognitivních vědách, v nichž současní filozofové myslí diskutují mimo jiné o naratívní teorii osobní identity.

Také historické disciplíny (včetně přírodovědeckých oborů zaměřených na minulost svého subjektu)¹ se nevyhnuly nutnosti konfrontace s naratívní analýzou svého řemesla. V současné době je již možné hovořit o „narativismu“² a „postnarativismu“,³ či lze dokonce vyprávět příběh o zrodu a vývoji narativismu v opozici k „analytické filozofii historie“,⁴ pojem „naratívu“, vypůjčený z prostředí literární vědy, ale bývá jen zřídkakdy vymezen s pečlivostí, kterou by si vzhledem ke svému interdisciplinárnímu vlivu a dosahu zaslouhoval.⁵

Právě z těchto důvodů vítám knihu Juraje Dvorského, literárního vědce, germanisty a překladatele, která se explicitně zaměřuje právě na definici naratívu a na to, jakým způsobem tento pojem ovlivňuje diskuse probíhající mimo naratologii samotnou. Dvorský si uvědomuje význam, který je dnes narativitě přisuzován v široké škále odborné literatury, a předkládá tak svým čtenářům stručný, avšak vypointovaný a přehledný vhled do vývoje naratologie, doplněný o několik srozumitelně zpracovaných příkladů ilustrujících interdisciplinární přesahy na-

- 1 PAUL ROTH, *Essentially narrative explanations*, Studies in History and Philosophy of Science 62/2017, s. 42–50
- 2 JAN HORSKÝ, *Co si dnes počít s naratívními knihami dějepiscůvi? Historicko-vědní kritika naratívních teorií dějepisu versus postnarativistický nonreprezentacionalismus*, Dějiny – Teorie – Kritika 2017, s. 335–357.
- 3 Termín odkazuje na knihu JOUNI-MATTI KUUKKANEN, *Postnarrativist Philosophy of Historiography*, London 2015.
- 4 Srov. FRANK ANKERSMIT, *The Dilemma of Contemporary Anglo-Saxon Philosophy of History*, History and Theory 25/1986, s. 1–27.
- 5 Například analytický filozof historie MURRAY G. MURPHEY, *Truth and History*, New York 2009, s. 103, považuje „naratív“ za příliš vágní termín ve své obzvlášť vyostřené kritice narativismu H. Whita.

ratologie, mezi nimiž nechybí také historiografická narace. Dvorského záměr je „prostřednictvím současného základního naratologického výskumu podnietit iniciativu na jeho reflexiu a na další výskumné smerovanie v jednotlivých médiách a disciplínach“ (s. 11)

Tento systematický a pragmatický zájem se projevuje hned v úvodní kapitole, v níž se autor nikterak dlouze nezdržuje u dějin naratologie. Čtenář je odkázán na několik specializovaných publikací a v následujících sedmi kapitolách se Dvorský namísto historického exkurzu věnuje základním pojmům a kategoriím naratologického bádání. Za významný klad pro čtenáře z prostředí mimo literární vědu lze považovat mimo jiné to, že autor i v této převážně přehledové části odkazuje na ostatní disciplíny (včetně historie), kterých se právě tematizovaný aspekt naratologie týká (s. 27, 38, 101 atd.). Čtenáři jsou tak v literárněvědném kontextu představeny základní termíny jako postava a vypravěč (včetně jejich typologií), jsou zde vysvětleny pojmy jako perspektiva či fokalizace, tematizuje se diegetický status vypravěče a to, jak se narativní konvence proměňovaly s historickým vývojem literatury. Autor rekapituluje proměny základních naratologických kategorií, jako jsou čas či prostor, a následně ukazuje, jakým způsobem lze tento teoretický aparát aplikovat u odlišných disciplín.

Čtenář je v úvodu druhé části knihy seznámen s kontroverzemi, které panovaly kolem prvních aplikací pojmu narativ v dalších médiích. Osmá kapitola již zaostřuje pozornost na otázky, které zajímají také praktiky a teoretiky jiných disciplín. Spolu s historiky se Dvorský táže: „Ak je v prostredí naratológie zaužívané rozlíšenie medzi fiktívnym rozprávačom a empirickým autorom, ako to bude potom pri písaní dejín? Dokážeme aj v historických textoch konštatovať rozprávača? Bude fiktívny? Je to zároveň aj autor? Aký status majú faktúálne naratívy?“ (s. 103)

Tyto otázky reflektují aktuální problémy řešené v prostředí teorie historie a filozofie historie.⁶ Dříve než se Dvorský začne věnovat specializovaným otázkám, jako je například pravdivost historických narativů, zaměřil se na průniky naratologie s jinými uměleckovědnými disciplínami. Hovoří se o narativu v lyrice, dramatu, či dokonce ve vizuálním umění (nesmíme však zapomínat na fakt, že také práce historiků mohou nabývat podoby vizuální reprezentace určitých událostí či entit v minulosti).

6 Řada těchto otázek se objevuje v dílech filozofů a také v dílech profesionálních historiků. V pozmeněné podobě jsou řešeny například v knize finského historika JORMA KALELA, *Making History – The Historian and Uses of the Past*, London 2012.

Závěrečná podkapitola knihy (*Otázka využitia nespoľahlivého rozprávača v historiografickej narácii*) se otevřeně věnuje právě dějepisnému narativu. Jako příklad zde Dvorský předkládá rozbor odborné diskuse, která proběhla nad dílem Natalie Z. Davisové *Le Retour du Martin Guerre*. Na podrobnějším naratologickém rozboru tohoto klasického díla Dvorský předvádí praktické využití teoretického aparátu, který čtenářům ve své knize nabídl. Nutno podotknout, že nejde o zásadní revizionistický přístup k danému dílu, ale spíše o ilustraci toho, jak literární vědci mohou přispět k debatám o povaze a pravdivosti historie a historiografie. Na základě naratologického rozboru knihy N. Z. Davisové a historických pramenů Dvorský modifikuje kategorii nespolehlivého vyprávěče: „Davisovej výroky sú na mimotextovej (referenčnej) úrovni verifikované prostredníctvom historických prameňov. Z tohto pohľadu sa pojem spoľahlivý dá adekvátnejšie uchopiť pomocou dichotómie pravdivý – nepravdivý a zároveň prostredníctvom istého stupňa pravdepodobnosti.“ (s. 163) Tímto závěrem se Dvorský blíží non-reprezentacionalistickému⁷ pohledu na povahu historické disciplíny.

Na přední narativisticky orientované filozofy historie Dvorský odkazuje pouze zběžně,⁸ a nepouští se tak do rozsáhlých teoretických debat s těmito mysliteli. Omezené množství příkladů může některé čtenáře zanechat v domnění, že druhá část knihy, věnovaná titulním interdisciplinárním narativům, by mohla být rozsáhlejší a podrobnější. Autorovým cílem ale zřejmě není reprodukce argumentů interdisciplinárně orientovaných odborníků, jako Hayden White nebo Frank Ankersmit. Těžiště knihy spočívá v odborném zachycení narativu v té podobě, jak s ním pracuje literární věda. Více příkladů toho, jak naratologie může nakládat s historickými písemnostmi, Dvorský předkládá ve svých dalších textech,⁹ v recenzované práci však bohužel schází.

Navzdory absenci většího množství příkladů interdisciplinární aplikace literární vědy či podrobné analýzy a kritiky toho, jak je pojem narativu různorodě aplikován různými badateli napříč disciplínami (například důkladnější srovnání A. C. Danta, H. Whitea a popřípadě Paula Rotha z pohledu naratologie), musím uznat, že tato kniha předkládá přehledný úvod do naratologie a literár-

7 EUGEN ZELENĀK, *Non-representationalism in Philosophy of History: A Case Study*, in: *Towards a Revival of Analytical Philosophy of History*, (ed.) Krzysztof Brzechczyn, Leiden 2018, s. 116–129.

8 Zběžný přehled myšlenek A. C. Danta a H. Whitea lze nalézt na s. 147–148.

9 Například JURAJ DVORSKÝ, *Podoby faktúálneho rozprávania na príklade korešpondencie medzi Hansom Falladom a Annou Ditzzen: Wenn du fort bist, ist alles nur halb. Briefe einer Ehe (2007)*, in: *Podoby faktúálneho naratívu*, (ed.) Paulína Šedíková Čuhová, Bratislava 2017, s. 27–35.

ní vědy, navíc s ohledem na jejich přesahy, které jsou v posledních desetiletích akcentovány mnoha odborníky. Třebaže kniha nepředstavuje zásadní příspěvek k teorii historie či k filozofii dějin, domnívám se, že deklarovaný záměr autora vzbudit zájem o interdisciplinární užití narativu je naplněn. Pro historiky může tato kniha představovat přístupný úvod do narativistického uvažování o historii a historiografii, a výborně tak doplňuje české překlady Whiteovy *Metahistorie* a *Tropiky diskursu*.

David Černín